

Marek Janas

Waloryzacja potencjału turystyczno-kulturowego miasta Jarocina i powiatu jarocińskiego

Turystyka Kulturowa nr 3, 30-38

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Miejsca i szlaki

Marek Janas

Waloryzacja potencjału turystyczno-kulturowego miasta Jarocina i powiatu jarocińskiego

Waloryzacja sporządzona na podstawie: Mikos v. Rohrscheidt A., *Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Gniezno 2008, s. 413 – 467

1. Ankieta waloryzacyjna

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki

I. A. a) obiekty sakralne:

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (3)

Klasztor Franciszkanów – Jarocin (3)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (4)

Kościół Św. Marcina – Jarocin (4)

Kościół pw. Chrystusa Króla – Jarocin (4)

Kościół parafialny w Panience (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (3)

Pałac w Śmielowie (3)

Pałac w Witaszycach (3)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy) (2)

Ruiny pałacu Opalińskich - Radlin (2)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu niedostępna (1)

Ruiny dworu – Kotlin (1)

I.A. c) inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne :

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Jarocin (3)

Jaraczewo (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (za pierwsze trzy) (3)

Pałac w Tarcach (3)

Pałac w Górze (3)

Pałac w Zakrzewie (3)

I.A.d) Obiekty militarne:

Brak

I.B. Miejsca Historyczne lub znaczące:**I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:**

Monumenty o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik Mickiewicza w Śmielowie (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech) (1)

Pomnik generała Stanisława Taczaka Mieszkowo (1)

Pomnik ku pamięci lotników amerykańskich (1)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Śmielów – miejsce pobytu Adama Mickiewicza (4)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Rezydencja Opalińskich w Radlinie (1)

Pałac w Rusku (1)

I.B. b) cmentarze historyczne:

Brak

I.B. c) Budowle współczesne:

Brak budowli o wysokiej wartości architektonicznej

I.C. Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech) (3)

Brama wjazdowa do dawnego parku pałacowego, trójarkadowa, z herbem rodowym

Radomickich w Żerkowie (3)

Radlin, kościół - późnorennesansowy grobowiec rodzinny wykonany z piaskowca i czerwonego marmuru (3)

Brzostków, kościół - XVII-wieczny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w typie Śnieżnej, w srebrnej sukience (3)

I.D. Muzea i wystawy:

Muzea o znaczeniu krajowym (8)

Muzeum im. Adama Mickiewicza w Śmielowie (8)

Muzeum o znaczeniu regionalnym (5)

Muzeum Regionalne w Jarocinie (5)

Muzeum o znaczeniu lokalnym (2)

Muzeum Wojen Napoleońskich (2)

Zorganizowane w ostatnim czasie wystawy czasowe o zasięgu regionalnym (w sumie za pierwsze trzy) (2)

Wystawa poświęcona Władysławowi Marcinkowskiemu (2)

Drogi Do Niepodległości – Ratusz (2)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach dodatkowe punkty za :

Przewodnicy obiektowi Sali (2)

Muzeum Adama Mickiewicza w Śmielowie (2)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi sali (za każdy język do trzech) (1)
Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie- język angielski (1)

Własny materiał informacyjny wydany nie wcześniej niż przed 5 laty (1)
Informator turystyczny Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie (1)

Przy muzeach regionalnych i lokalnych dodatkowe punkty za :

Stałe godziny otwarcia (1)

Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie⁹ (1)

Muzeum Ratusz¹⁰ (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Event kultury masowej o znaczeniu krajowym (6)

Jarocin Festiwal (koncert rockowy dwa dni) (6)

Eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Jarmark pod Ratuszem (dwa dni) – Jarocin (4)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z oferta turystyczna, kulturowa:

Brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Park krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Żerkowsko – Czeszewski Park krajobrazowy (2)

Park Krajobrazowy im. Powstańców Wielkopolskich w Jaraczewie (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (do trzech) (1)

Rezerwat przyrody „Dębno nad Wartą” (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) 2

Ogród krajobrazowy, będący miniaturą parku angielskiego w Śmiełowie (2)

Park pałacowy w Zakrzewie (2)

Park miejski duży, kultywowany z obiektami sztuki (powierzchnia od 4ha) (2)

Park Jarociński 30,30ha (2)

Park miejski mniejszy z obiektami sztuki (1)

Park Zwycięstwa (1)

I.H. Szlaki kulturowe :

Wirtualne szlaki turystyczne przebiegające przez teren regionu (do trzech) (2)

Szlak czerwony - Jarocin Dworzec PKP - Kościuszki- Powstańców Wlkp. - kamienie księcia Radolina - grodzisko Cząszczew - osada nadleśnictwa - staw Zdrój - Wilkowyja - Bachorzew - Słupia - Słowików - Jarocin, ul. Wrocławska - Rynek - Al. Niepodległości - Dworcowa - Dworzec PKP (36,2 km) (2)

Szlak zielony - Dworzec PKP Jarocin - Al. Niepodległości - Rynek - Pałac Radolińskich - las Zdrój - Wilkowyja - Tarce - Lisew - Żerków - Brzóstków - Śmiełów (26,2 km) (2)

Szlak żółty - Dworzec PKP Jarocin - Paderewskiego - Wrocławska - Ciświca - Golina -

⁹ od wtorku do niedzieli od godziny 10.00 -16.00

¹⁰ w poniedziałki, wtorki, czwartki, piątki od godz. 8:00 do 16:00, w środy od godz. 8:00 do 18:00, w każdą niedzielę od godz. 14.00 do 18.00

Borzęce - Trzebin - Dobrzyca (19,8 km) (2)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna
PTTK Jarocin ulica Kościuszki 15a (2)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5, 4, 3, 2, 1 – gwiazdkowe, schroniska, hotele, motele kwatery zorganizowane (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele kategorii 3***

*Hotel Jarota*** Jarocin, ul Sportowa 6 (2)*

*MTC w Żerkowie ***, ul. Jarocińska 35 (2)*

Hotele kategorii 1*

Hotel "Turysta" ul. Bolesława Chrobrego 51a Jarocin(2)

Hotel i Restauracja "Eden" ul. Wolności 57 Witaszyce (2)

Motele :

Motel "Oaza"ul. Jarocińska 12 (2)

Schroniska

Schronisko Turystyczne w Raszkowie (2)

Schronisko Młodzieżowe PTSM w Żerkowie (2)

Gospodarstwa Agroturystyczne

Gospodarstwo Agroturystyczne - Stajnia "Astra" Mieszków (2)

Gospodarstwo Agroturystyczne "Agnieszka" Golina (2)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną

Restauracja "Victoria", ul. Wyszyńskiego 4 Jarocin (2)

Inne restauracje:

Restauracja „Klubowa” Os. T. Kościuszki 3 Jarocin (1)

Dodatkowe punkty za:

Restauracje otwarte po godzinie 22

Restauracja „Kasyno” Jarocin ul. Wojska Polskiego 42 (1)

Restauracje otwarte po godzinie 24

Restauracja "Joker", ul. Poznańska 28 Jarocin (24h) (1)

Bistra, bary:

Pub „Kameleon” ul. Śródmiejska 32 Jarocin (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (2)

Jarocińskie Linie autobusowe spółka Z.O.O. – wynajem autokarów (2)

Usługi Transportowe, Przewozy Autokarowe. Eugeniusz Grzelak, Dąbrowskiej 4 , 63-210 Żerków (2)

II.B. Infrastruktura komunikacyjna:

Duży dworzec kolejowy na miejscu (3)
PKP Jarocin (3)

Dworzec autobusowy na miejscu (2)
PKS Jarocin (2)

Droga ekspresowa lub główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (pierwsze dwie) (2)
Droga krajowa nr 11 (planowana S11) Kołobrzeg – Poznań – Ostrów Wlkp - Bytom (2)
Droga krajowa nr 15 Ostróda - Toruń - Gniezno - Krotoszyn - Trzebnica – Wrocław (2)

Całodobowa oferta Taxi na miejscu (1)
Jarocin1(1)

Oferta przewozów, bryczek i inna retro na zamówienie za pierwsza (1)
Gospodarstwo Agroturystyczne Adam Ferdynand-Stajnia "Astra" Mieszków (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Brak

Kategoria III: pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. instytucje kultury:

Kino stałe (3)
Kino Echo(3)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Pomniki przyrody (1)
Dęby nad Lutinią koło Śmiełowa (1)
Głazy narzutowe Jarocin(1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne(2)
Jarocin Sport, ul Sportowa 6 (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (2)
"Anglista" Szkoła Języków Obcych, Jarocin, ul Wojska Polskiego 44 (2)

Stałe centra sportowe z oferta ogólnodostępna (2)
Jarocin sport – centrum sportowe, ul Sportowa 6 (2)

Stadiony sportowe (1)
Stadion ul Sportowa 6 (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturowa:

IV.A. Instytucje w regionie:

Obecność innej uczelni wyższej w regionie(2)
Wielkopolska Szkoła Humanistyczno – Ekonomiczna w Jarocinie (2)
Ośrodek Zamiejscowy poznańskiego Uniwersytetu Przyrodniczego w Jarocinie (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Brak

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie

brak

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:*Brak***IV.E Zagraniczne Partnerstwa miast i Regionów:**

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (1)

*Stołbce (Białoruś) (1)**Hatvan (Węgry) (1)**Frosione (Włochy) (1)**Veldhoven (Holandia) (1)***Suma punktów:****Za kategorię I : 108****Za kategorię II : 39****Za kategorię III: 12****Za kategorię IV: 8****Razem za wszystkie kategorie: 167****2. Ocena regionu z punktu widzenia turystyki kulturowej.**

Region posiada średni potencjał turystyczno – kulturowy. Wynika to przede wszystkim z braku innych poza Jarocinem zabytkowych ośrodków miejskich oraz niewielkiej ilości zachowanych i dostępnych obiektów zabytkowych, które stanowią podstawę dla rozwijania turystyki dziedzictwa w danym regionie, oraz z zupełnego braku obiektów w niektórych innych dziedzinach współczesnej turystyki kulturowej (m.in. ważniejszych zabytków przemysłowych, militarnych). Dodatkowo wiele obiektów zabytkowych, które mogłyby przyciągnąć turystę, pełni inne funkcje i nie jest dostępne dla zwiedzania, jak np. pałac w Zakrzewie – obecnie Dom Pomocy Społecznej, czy pałac w Górze – obecnie Dom Dziecka. Budowle te odznaczają się ciekawą architekturą, która można jednak podziwiać tylko z zewnątrz. Znacznym mankamentem mikroregionu jest niemal nieobecna promocja turystyczna, która również w znacznym stopniu mogłaby przyczynić się do rozwoju turystyki. Istnieje tylko bardzo obiektowych materiałów informacyjnych, brak instytucji i osób zajmujących się informacją i koordynacją w dziedzinie turystyki, kompetencje w odpowiedzialnych urzędach nie są jasno określone, co dało się zauważyć w procesie waloryzacji. Brak również punktów dystrybucji przewodników lub innych materiałów turystycznych.

Aktualnie turystyka kulturowa na omawianym terenie skupia się na zwiedzaniu obiektów sakralnych (m.in. tematyczny szlak kościołów drewnianych) oraz na turystyce eventowej, związanej z dorocznym festiwalem jarocińskim, który w ostatnich latach wydaje się powoli odzyskiwać swoją dawną rangę. Na terenie powiatu znajdują się również ciekawe placówki muzealne, cieszące się relatywnie dużym powodzeniem wśród turystów. Dwa z nich mają rangę regionalną: Muzeum Regionalne w Jarocinie oraz muzeum biograficzne Adama Mickiewicza w Śmiełowie. Muzeum jarocińskie jest dość aktywnym organizatorem wystaw czasowych. Atutem muzeów są ich regularne godziny otwarcia.

Baza noclegowa w regionie jest średnio rozwinięta, rozmieszczona równomiernie na terenie całego powiatu, co jest jen znacznym atutem. W powiecie brakuje atrakcyjnej oferty shoppingu dla turystów, w tym obiektów, w którym można byłoby nabyć produkty regionalne. Dzięki dobremu położeniu komunikacyjnemu na skrzyżowaniu dróg krajowych i rozwiniętej sieci dróg lokalnych mikroregion jarociński posiada perspektywy rozwoju w zakresie turystyki. Poprawie oferty turystycznej mogłoby służyć zmodyfikowanie istniejących

lokalnych tras tematycznych do poziomu tras materialnych i tym samym m.in. koordynacja ruchu turystycznego oraz ewentualnych produktów pakietowych, oraz udostępnienie wszystkich zabytków, które znalazłyby się na szlakach.

Dlatego region powinien dążyć do stworzenia nowoczesnego obiektu takiego jak np. Galeria.. Atrakcyjność turystyczno-kulturowa powiatu może zostać podniesiona przede wszystkim przez zabiegi i podniesienie rangi znanego festiwalu rockowego i otoczenie go eventami uzupełniającymi, przez co stałby się wydarzeniem bardziej znanym i ściągającym większe grupy turystów. Warto także rozważyć wprowadzenie elementów prezentacji multimedialnej do muzeum oraz stworzenie atrakcyjnej i nowoczesnej wystawy stałej w tymże muzeum o powstaniu i dziejach jarocińskiego festiwalu (ostatecznie ważnego epizodu z dziejów miasta), która z pewnością stałaby się ważnym punktem na urlopowych drogach miłośników muzyki. Atrakcyjność oferty gastronomicznej może zostać podniesiona przez wzbogacenie oferty kuchni i dania i zestawy regionalne oraz wydłużenie godzin otwarcia przynajmniej tych lokali, które są położone w centrum regionu i w pobliżu ważniejszych obiektów kulturalnych (jak Śmiełów).

3. Jarocin i Powiat Jarociński jako destynacja turystyki kulturowej

Turystyka religijna:

Na szlaku wycieczek po Ziemi Jarocińskiej znajduje się wiele zabytkowych budowli sakralnych, pochodzących z różnych przedziałów czasowych, drewnianych lub murowanych. Wszystkie one wzbudzają w nas podziw jednak na największą uwagę zasługują te drewniane. Nazywane są drewnianymi, bo faktycznie cała konstrukcja wykonana jest z drewna, choć bazuje na kamiennej podwalinie. Kościoły przybierały kształt kwadratowy lub prostokątny z małym prezbiterium. Każdy z nich posiada ciekawe rozwiązania konstrukcyjne, ich wnętrza wyposażone są w zabytkowe obrazy, rzeźby, polichromie, ambony itp. Do dziś na Ziemi Jarocińskiej zachowało się siedem takich budowli, pozostałe rozebrano, a w ich miejscu powstawały murowane świątynie.

Do najstarszych zachowanych kościołów drewnianych należy kościół filialny pw. Narodzenia Np. Marii w miejscowości Lgów, zbudowany w połowie XVII wieku, a w roku 1822 dobudowano kaplicę grobową. W miejscowości Boguszynek znajduje się kościół wzniesiony w latach 1773–75 w Kolniczkach. Co ciekawe w Kolniczkach kościół został przeznaczony do rozbiórki co wywołało oburzenie wśród wiernych i z ich inicjatywy w 1975 roku kościół przeniesiono do Boguszyńka.

W Golinie natomiast znajduje się chyba najbogatszy spośród wszystkich, zbudowany w XVII wieku kościół o konstrukcji zrębowej. W prezbiterium znajduje się polichromia z 1935 roku, w nawie - strop belkowany. Warto zwrócić uwagę także na trzy ołtarze: główny i dwa boczne z rzeźbami z XVII i XVIII w.

Pozostałe kościoły drewniane znajdują się w Magnuszewie, Noskowie, Panienkach, Rusku i Sławoszewie. Wszystkie budowle odznaczają się oryginalną konstrukcją, bogatym zabytkowym wnętrzem oraz tym, że są otoczone cmentarzami.

Turystyka Muzealna:

Na terenie Ziemi Jarocińskiej znajdują się trzy muzea: Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie, Muzeum Wojen Napoleońskich w Witaszycach, oraz Muzeum Regionalne w Jarocinie. Ekspozycje związane są głównie z historią regionu. W Muzeum Regionalnym możemy zobaczyć wystawę stałą poświęconą grupom zbieracko - łowieckich zamieszkujące te tereny ok. 8000 - 4500 l. p.n.e. oraz grupom rolno - hodowlanym z epoki brązu ok. 1800 - 650 l. p.n.e. W muzeum można również zobaczyć eksponaty związane z kulturą materialną regionu, m.in. dawne narzędzia do uprawy ziemi i przetwarzania produktów rolnych, a także

zestawy narzędzi ciesielskich oraz sprzęty do obróbki lnu i wełny. Naszą uwagę przyciągają eksponaty związane z handlem, rzemiosłem, a także materiały dotyczące administracji publicznej i wojska stacjonującego w jarocińskich koszarach. Część historyczną kończą obiekty przypominające drugą wojnę światową: ubiory (pasiaki), tablice z niemieckimi nazwami ulic itp.

W Muzeum Adama Mickiewicza natomiast możemy podziwiać pamiątki związane bezpośrednio z wieszczem, przedmioty rzemiosła artystycznego z XIX wieku, obrazy itp. Muzeum Wojen Napoleońskich poświęcone jest z kolei Epoce Napoleońskiej. Wystawa przedstawia głównie walczących o niepodległość Polaków.

Turystyka tematyczna:

W regionie jest możliwa do zrealizowania ciekawa trasa śladami architektury arystokratycznej. W powiecie jarocińskim znajduje się kilkanaście pałaców, dworców oraz ruiny.

Wycieczkę można rozpocząć w Śmiełowie od zwiedzenia klasycystycznego dworu Gorzeńskich zaprojektowanego przez Stanisław Zawadzkiego. Dziś mieści się w nim Muzeum Adama Mickiewicza, upamiętniające pobyt wieszca. To tutaj także kręcono „Wilczycę” w reż. Pietrasika w 1982 roku. Kolejnym przystankiem może być klasycystyczny dworek w Brzostkowie z drugiej połowy XVIII wieku otoczony parkiem krajobrazowym. Później warto zawitać do Radlina, gdzie w ruiny pałacu Opalińskich wkrada się dziś natura i... cmentarz. W dalszej kolejności zawitać do Tarców, gdzie w latach 70. XIX wieku na życzenie rodziny Ostrorogów-Gorzeńskich Stanisław Hebanowski wznosił pałac w „kostiumie francuskim”. Dziś przeznaczony do użytku dla Zespołu Szkół Rolniczych im. Jadwigi Dziubińskiej.

Choć odległości pomiędzy poszczególnymi miejscowościami są niewielkie, jeden dzień nie wystarczy żeby zobaczyć wszystkie posiadłości, które zazwyczaj są otoczone równie atrakcyjnymi parkami. Oprócz wymienianych powyżej można się jeszcze udać do Jarocina, gdzie znajduje się pałac Radolińskich i Skarbzyk będący XIX-wieczną adaptacją średniowiecznego zamku na cele archiwalne; Witaszyc, gdzie w parku krajobrazowym znajduje się pałac z końca XIX wieku, dziś działający jako hotel i restauracja, oraz dwór z pierwszej połowy XIX wieku, w którym obecnie znajduje się Muzeum Wojen Napoleońskich; Koltina w którym można zobaczyć zrujnowany dworek z drugiej połowy XVIII wieku usytuowany na terenie dziedzicznego ogrodu czy Raszew gdzie znajduje się pałac z lat 80. XIX wieku dziś pełniący funkcję biur, za to można spacerować po parku o powierzchni 3,8 ha.

Turystyka Eventowa:

Jarocin był niegdyś stolicą muzyki rockowej, miejscem do którego co roku zjeżdżały się tony ludzi. Początki festiwalu sięgają 1970 roku, kiedy debiutował jako skromna impreza muzyczna pod nazwą Wielkopolskie Rytm Młodych. Początkowo miał on charakter lokalny jednak bardzo szybko zyskał krajową sławę. W 1983 roku zmienił on nazwę na Festiwal Muzyków Rockowych, a rosnąca wciąż publiczność wymusiła przeniesienie festiwalu na stadion. Liczbę publiczności oszacowano na 20 000 osób. Festiwal odbywał się raz w roku przez 25 lat aż do 1994 roku. Wielokrotnie próbowano go reaktywować jednak bezskutecznie. W 2005 roku odbył się przegląd historii jarocińskich festiwali nawiązujący do lat 80. Właśnie ten przegląd sprawił że Jarocin Festiwal ożył na nowo. Może się on przyczynić w znaczny sposób do rozwoju turystyki, głównie tej o profilu eventowym. Dużym sukcesem jest to, że impreza trwa 2 dni i ma być jeszcze wydłużona o jeden dzień. Jeżeli by się tak stało to jest to kolejny impuls do wzrostu turystyki przyjazdowej w mieście.

Dzięki sławie, jaką przyniósł Jarocinowi festiwal muzyki rockowej, miasto na szansę rozwinąć inne gałęzie turystyki kulturowej. Jednym z pomysłów mogłoby być stworzenie miejsca ze stałą ekspozycją, na której znajdowałyby się przedmioty związane z festiwalami

lat 80, np. zdjęcia z koncertów, plakaty, gdzie wyświetlanoby zapisy filmowe, można by posłuchać muzyki artystów goszczących na scenie Jarocina, sprzedawać albumy muzyczne, ubrania będące hitem w latach 80 itp. Miałoby to na celu przywołanie wspomnień, upowszechnianie historii najnowszej, a jeśli projekt rozwinąć wirtualnie mogłoby się nawet stać miejscem, w którym można było by odnawiać znajomości zawarte podczas koncertów.